

Maailmankuvan eheyttämistä

TUULA-MARIA AHONEN

Tampereen yliopiston media-kulttuurin professori Mikko Lehtonen kirjoitti teostaan kymmenen vuotta. ”Lienee helpompiakin tehtäviä kuin maailman tiivistäminen yksien kansien väliin”, Lehtonen toteaa haasteensa suuruuden.

Perusasiat ovat pohjimmiltaan yksinkertaisia, mutta ihminen on ajattelullaan ja teorioillaan vääristänyt niitä kohtalokkain seurauksin. 1600-luvulla ihminen oli jo sen verran vieraantunut luonnosta, että syntyi ajatus ihmisen ja luonnon erillisyydestä.

”Täyspäinen metsästäjä-keuhkainen tuskin kuvittelee olevansa luonnosta riippumaton”, kuten Lehtonen osuvasti kirjoittaa.

”Ihmisen ja luonnon suhdetta puntaroiitiin 1600- ja 1700-luvulla omaisuutta ja omistamista koskevien kysymysten muodossa. Ajatusta ihmisten ja luonnon erillisyydestä saattelivat näkemykset, joiden mukaan ihminen (tarkemmin sanottuna kyllin varakas eurooppalainen täysi-ikäinen mies) oli ylempänä kuin luonto (ruumis, työläiset, naiset, lapset, siirtomaiden asukkaat, eläimet). Tämä ylemmyys puolestaan oikeutti luonnon (samoin kuin toisten ihmisten) hyväksikäytön.”

Jopa filosofi Immanuel Kant näki ihmisen asemaltaan luonnon herrana.

”Ajatus luonnosta täysin ihmisistä riippumattomana valta-

kuntana on viimeistään ihmisten toiminnan aiheuttamien ilmastoston muutosten myötä muutunut suorastaan hengenvaaralliseksi”, Lehtonen toteaa. On siis aika uusintaa ajattelua, käsitteitä ja myös ihmiskuvaa.

”Arkipuheessa pidetään usein itsestäänselvytenä, että ihmiset ovat ahneita oman edun tavoittelijoita ja että keskinäinen kilpailu ja yhteenotot kuuluvat ihmiskuntaan. Liberaalin yhteiskunta-ajattelun kulmakivinä ovat individualismi ja yksilöiden kilpailu. Yksilöiden katsotaan olevan olemassa ennen yhteiskuntaa ja niitä todellisempia. Liberaalin käsityksen mukaan ihmiset panee liikkeelle oman edun tavoittelu, jolloin kukin pyrkii maksimoimaan onnellisuutensa, mielihyväänsä tai tyytyväisyytensä. Käsitys perustuu ihmisten näkemiselle toisistaan eristetyiksi yksilöiksi, ei sosiaalisiksi olennoiksi”, Lehtonen esittää vallitsevan ihmiskuvan.

Lehtonen näkee ihmiset sosiaalisina, luonnosta ja toisistaan riippuvaisina olentoina. Hänellä on ehkä vähän yllättäväkin ratkaisu ihmiskunnan ongelmiin.

”Ilman kulttuuria ihmiskunnalla ei ole toivoa. Kulttuuri on ihmiskunnan elonjäämispakkaus. Nykymaailmassa kulttuuri on määrittelykamppailujen kenttä. Olen kirjan mittaan pyrkinyt eri tavoin perustelemaan ajatusta, jonka mukaan kulttuurilla on materiaalista voimaa, jo-

Mikko Lehtonen
Maa-ilma
Vastapaino, 2014

ka tulisi ottaa vakavasti tutkittaessa paitsi sitä, mitä pidetään kulttuurina, myös koko kulttuurin läpäisemää inhimillistä todellisuutta.”

”Kulttuuri on merkityksenantojärjestelmänä, kaikkien hengittämänä ilmaana, osa ongelmia. Orastavien kokemusten ja tuntemusten alueena, elinvoimaa tuovina tuulahduksina, kulttuuri voi olla myös osa ongelmien mahdollisia ratkaisuja”, Lehtonen esittää mitä mielenkiintoisimman näkemyksen. Siksi siteeraan häntä pidemmin tässä kohdalla.

”Tarvitaan tuoreita näkemyksiä paitsi siitä, mitkä ovat välttämättömiä muutoksia, myös siitä, kuinka välttämättömästä voi tehdä mahdollista. Mihän voimiin, käytäntöihin ja käsityksiin on tartuttava, että kriisejä nyt ja tulevaisuudessa ratkotaisiin tarttumalla niiden syihin? Utooppisesta ajattelusta voi tulla vaikuttava voima, kun se kytkeytyy reaalisiin toimiin ja käytäntöihin, jotka enteilevät toisenlaista tulevaisuutta.”

Lehtosen mukaan ihmiskunnan historia on vasta alussa. Ilahduttavan ja hämmästyttävän toiveikas näkemys, mutta juuri tällaisia näkemyksiä tarvitaan nykykriisien keskellä.